

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

PROTOKOL O HODNOCENÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(Posudek oponenta)

Práci předložil(a) student(ka): Bc. Michaela Zemanovcová

Název práce: *Arabové 48 v Izraeli - Historie a identita skupiny*

Oponoval (u externích oponentů uveďte též adresu a funkci ve firmě): Mgr. Zbyněk Tarant, Ph.D.

1. CÍL PRÁCE (uveďte, do jaké míry byl naplněn): Cíl práce je definován na straně 6: "*popsat historii izraelských Arabů a to před rokem 1948 a po roce 1948.*" Bohužel musím konstatovat, že cíl práce byl naplněn spíše částečně.

2. OBSAHOVÉ ZPRACOVÁNÍ (náročnost, tvůrčí přístup, proporcionalita teoretické a vlastní práce, vhodnost příloh apod.):

Předložená práce se zabývá vysoce aktuálním tématem, kterým je arabská menšina v Izraeli. O aktuálnosti tématu nemůže být pochyb. Izraelští bezpečnostní analytici opakovaně varují, že pokud přijde třetí Intifáda, je dost dobře možné, že jejím zdrojem nebudou Palestinci na Západním břehu, v Gaze či zahraniční diaspoře, ale právě arabsky hovořící občané židovského státu, jejichž nespokojenost paradoxně neplyne z touhy po autonomii, nýbrž naopak z frustrace z nedostatečné integrace a přehlížení ze strany státu, kterému jejich předkové v roce 1948 svěřili svou důvěru. V české literatuře se přitom situací Arabů v Izraeli téměř nikdo nezabývá. Studentka Michaela Zemanovcová se s využitím svých osobních kontaktů pokouší o terénní výzkum ve vesnici Dejr al-Asad v severním Izraeli nedaleko Karmi'elu, který nabízí jako případovou studii otázky identity arabsky hovořících občanů státu Izrael. Snahu o vlastní výzkum za pomoci rozhovorů a dotazníků hodnotím velmi pozitivně a chválím autorčinu odvahu pustit se se svými respondenty do řeči o takto kontroverzních otázkách.

Tak, jak si autorka nastavila název práce "Arabové 48 v Izraeli", jak si definovala cíl své práce a jak své záměry definuje v úvodu na str. 1 - 6 by však čtenář očekával komplexnější studii o situaci izraelských Arabů obecně. Pokud toto byl skutečně záměr práce, pak platí mé konstatování v bodu 1, že takto nastavený záměr byl naplněn pouze částečně. Přílišné zaměření na jednu lokalitu (vesnici Dejr al-Asad) způsobuje, že následné zobecnění vede ke sporným závěrům. Vzorek 25 osob pocházejících z této vesnice je pro populaci o rozsahu cca. 1,5 milionu zkrátka příliš malý. Práce by dle mého názoru fungovala mnohem lépe, kdyby ji autorka od počátku pojala jako lokální historii či etnografii jedné arabsko-izraelské vesnice. Takovéto užší vymezení by pak výborně ospravedlnilo i (jinak velice zajímavou!) kapitolu o magických praktikách v Dejr al-Asadu.

Určitou výtku musím vznést k definici arabské identity v úvodu práce (str. 1) Autorka přebírá zcela nekriticky definici Džawáda as-Sulajmána, který klade rovnítko mezi "arabství" a "islám" a zcela tak z rovnice vylučuje arabské křesťany. *Do jaké etnické skupiny by při aplikaci této teze zařadila autorka arabské křesťany?* Zrovna v Palestině a pro arabské obyvatelstvo Izraele je tato definice z pera bývalého ománského velvyslance v USA zcela nevhodná a asi by bylo dobré pokusit se nalézt nějaké další, které by nebyly takto úzce vymezené - co třeba nějaká definice z pera Palestince či izraelského Araba? Na témže místě se navíc autorka rozhoduje arabské křesťany v Izraeli zcela vyloučit ze svého výzkumu, což je opět velmi kontroverzní rozhodnutí, neboť navzdory svému menšinovému početnímu zastoupení tvoří arabští křesťané velice, velice významnou složku obyvatelstva. Ve skutečnosti je dnes řada izraelských statistik pro arabskou populaci v Izraeli přísně rozdělována na "muslimské Arabky" a "křesťanské Arabky" a to z toho důvodu, že křesťanští Arabové v Izraeli jsou v mnohých ohledech a mnohých oborech dokonce úspěšnější než většinové židovské obyvatelstvo, zatímco muslimští Arabové v Izraeli zaostávají kupříkladu ve vzdělání dokonce i za ortodoxními Židy. Obě skupiny mají navíc i velmi odlišné demografické křivky, porodnost apod. (viz statistiky Taubova institutu v Jeruzalémě). Celkově se domnívám, že komplexitu identity Arabů v Izraeli se autorce nepodařilo příliš dobře uchopit a že by zrovna tato část práce měla být mnohem více propracována a rozšířena (třeba na úkor historického úvodu). Nabízí se už jen otázka pojmosloví. Osobně si totiž myslím, že různých označení pro identitu této skupiny obyvatel je mnohem více, než autorka uvádí v práci (a nabízí respondentům v dotazníku) a že dokonce i pořadí jednotlivých adjektiv hraje svou roli. Zkusme se jen zamyslet nad významem slov: "Arabští Izraelci" vs. "Izraelští Arabové", "Izraelští Palestinci" vs. "Palestínští Izraelci", "Arabové v Izraeli", "Palestinci v Izraeli" atd...? Osobně bych tedy asi

respondentům dal na výběr mnohem více možností, případně ponechal zrovna tuto otázku otevřenou a nechal se respondenty překvapit...

Téměř polovina práce je věnována opakování historie židovsko-arabských vztahů v Palestině, z níž má jen malá část skutečnou relevanci pro specifické téma izraelských Arabů. Osobně se domnívám, že obecná historie raných židovsko-arabských vztahů je již notoricky známa a dostupná v široké škále odborné (např.: Benny Morris, "Righteous Victims") i populárně naučné literatury (např.: Marek Čejka, "Izrael a Palestina"). Práci by bylo dost dobře možno začít (velmi krátce) od 30. a 40. let 20. století, která jsou pro situaci Arabů v Izraeli klíčová a nezabývat se islámskou expanzí do Palestiny, středověkými dějinami a počátky sionistického osídlování Palestiny atd. Předložený historický úvod, zabírající téměř polovinu práce je navíc vypracován za použití jen velmi omezeného množství pramenů a literatury, je napsán poněkud selektivně, neobratně a obsahuje dílčí nepřesnosti a neúplná či nevhodná vyjádření. Povstání v roce 1936 nebylo "první velké povstání po více než sto letech" (str. 16). Povstání z 20. let byla velmi násilná a rovněž velmi významná. Ašer Ginsberg nebyl "chasisdský sionista" (str. 17), byť se narodil v chasisdské rodině. Byl příslušníkem frakce "kulturního sionismu". Popis Británie po První světové války jako "ekonomicky vydrancována a nestabilní" je velmi nešťastný (str. 19). Válka Británii vyčerpala, ovšem označit ji za "nestabilní" je poněkud silné. Počet obětí holocaustu, uváděný autorkou jako "5-7 milionů" (str. 20) je už poněkud nešťastným zaokrouhlením. Žádný z historiků holocaustu nejde v odhadech počtu obětí pod 5,4 a přes 6,5 milionu, nemluvě o tom, že podle současných poznatků, holocaust hrál jen velmi malou úlohu ve vzniku státu Izrael. Daleko zásadnější byla situace židovských uprchlíků po holocaustu. Nelze souhlasit s tím, že "Británie musela z Palestiny odejít co nejdříve, aby mohla řešit válečné nápravy ve své zemi." (specifická stylistika ponechána). Důvody odchodu Britů z Palestiny jsou mnohem komplikovanější a souvisí mj. s dekolonizací Indie apod. Osobně si myslím, že tyto výroky jsou spíše než faktickým omylem způsobeny neobratným vyjadřováním, které pak vede k nedorozuměním. Příkladem jsou třeba výrazy, z nichž by se mohlo zdát, že Židé měli plán na etnickou čistku Palestiny jako např. "odstranění" obyvatelstva (str. 11) či věta: "Nyní bylo zapotřebí zajistit co možná největší odliv arabského obyvatelstva z Palestiny" (str. 22). Vyhánění arabského obyvatelstva se v drtivé většině dělo velmi živelně, bez centrálního plánu. Existovalo pouze nepsané pravidlo, že vesnice, které se nepodílejí na ozbrojeném boji mají zůstat nedotčeny. Když už autorka zmiňuje "Dár Jásín" (patrně má na mysli Dejr Jásín, viz dále), měla by rovněž uvést, že masakr byl spáchán příslušníky minoritních krajně-pravicových frakcí sionistického hnutí (Irgun a Lechi), z nichž druhá uvedená byla po vyhlášení nezávislosti Izraele prohlášena za teroristickou organizaci. Důsledkem absence plánu etnické čistky je fakt, že zatímco některé vesnice byly terčem masakrů a vyhánění (autorkou zmiňovaný notoricky známý příklad Dejr Jásínu, ale i další jako Lifta, Safed apod.), jiné zůstaly ušetřeny. Mnohé z nich totiž měly korektní či dokonce vysoce nadstandardní vztahy se sionistickým establishmentem (jmenujme třeba Abu Ghoš, abychom zůstali na předměstí Jeruzaléma). Pro téma "izraelských Arabů" je zcela klíčový fakt, že základem této populace jsou vesnice, města, rodiny a klany, které se rozhodly se Židy nebojovat a (být se skřípáním zubů) přijmout jejich nadvládu a dát jim šanci prokázat, že slova o "rovnosti" z Deklarace nezávislosti státu Izrael jsou něčím více, než jen deklarací. Odsud plyne jejich specifický vztah k Izraeli a odsud mimochodem plynou i ona (autorkou jinak správně zmiňovaná) obvinění ze "zrady", kterým musí čelit v ostatních arabských zemích.

Vlastní výzkum autorky je naopak nejsilnější částí práce a z textu je cítit, že za ním stojí tvůrčí úsilí a iniciativa autorky. Kupříkladu příklady "arabivritu" (výraz badatele Elieho Rekhese), neboli postupně vznikajícího nářečí arabštiny, silně ovlivněného hebrejskými výrazy považují za velmi dobré. I přesto, že autorka neměla přístup k některým klíčovým pramenům či literatuře (některé práce vyšly shodou okolností v době, kdy autorka již uzavírala svůj výzkum) ukazují výsledky jejího výzkumu přibližně podobným směrem, jakým se ubírá širší vědecký diskurz o této otázce a i přes určité výtky k metodologii, formulaci otázek apod. se autorce podařilo získat relevantní data. Tato prostřední část je silnou stránkou práce.

Nejsem si jistý, jak hodnotit kapitulu o magických praktikách v Dejr al-Asadu. Na jedné straně je tato kapitola z etnografického hlediska velmi zajímavá a je důležitým vlastním, tvůrčím přínosem práce. Na straně druhé se vzhledem k tématu "Arabové 48" samozřejmě nabízí otázka, zda jsou tyto lidové magické praktiky skutečně specifické Arabů v Izraeli, nebo zda bychom na podobné praktiky nenarazili, pokud bychom z Dejr al-Asadu přešli přes checkpoint směrem na jih do Nábulusu či se (v lepších časech...) vydali do Sýrie či Libanonu? Tato nesmírně zajímavá kapitola by tedy určitě potřebovala doplnit odkazy na další zdroje o magických praktikách mezi arabskými muslimy, které by doplnily celkový obrázek a posílily relevanci takto specifické studie v rámci práce o "Arabech 48".

3. FORMÁLNÍ ÚPRAVA (jazykový projev, správnost citace a odkazů na literaturu, grafická úprava, přehlednost členění kapitol, kvalita tabulek, grafů a příloh apod.):

Této zajímavé práci bohužel velmi ubližuje formální úprava a to do té míry, že jsem nucen pouze za formální stránku strhnout jeden stupeň z hodnocení. Autorka si zvolila téma, které vyžaduje skoro až puntičkářsky přesné vyjadřování, ovšem jazyk práce je velmi neobratný až těžkopádný. Autorka má problém nalézt vhodná slova, což pak vede k nedorozuměním. Téměř na každé stránce lze nalézt pahýl věty či chyby ve shodě podmětu s přísudkem. Citace z internetových zdrojů by bylo třeba uvést do souladu s normou (tj. uvést autora, název média, datum vydání... tzv. "primární zodpovědnost"). Velmi specifickou vlastností textu jsou

neobratné překlady z angličtiny, jako "Karta identity" (str. 29, patrně má jít o "Průkaz totožnosti"). Ben Gurion je pak (na str. 24) podobně označen za "prvního ministra" (že by kalkový, strojový překlad z anglického "Prime Minister", tj. premiér?) Přepisy cizojazyčných názvů jsou, navzdory deklaraci o jednotné metodice v úvodu práce, velmi nepřesné. Plurál od *hamula* je *hamá'il*. Český akronym Izraelské labouristické strany je *Mapaj* nikoliv *Mapai* (str. 31). Hebrejský pojem pro "nákupy" se podle metodiky přepíše jako *knijot*. Občanský průkaz se řekne (hebrejsky i v "arabivritu") *te'udat zehut* (nikoliv "teodat zehot" - autorka si musí dávat pozor na to, že její informanti používají při přepisu do latinky anglický úzus). "Sleva" se řekne *mivca'* (dosl. "akce", nikoliv "mvitza"). Autorka uvádí nepřesně dokonce i název vesnice Dejr al-Asad, v níž prováděla svůj výzkum. Název uvádí jako "Dár al-Asad", což není přesný název. V arabském písmu se totiž město jmenuje: دير الأسد. Tentýž problém platí i pro Dejr Jásín (nikoliv "Dár Jásín" jak autorka opakovaně uvádí na str. 23). Nejde o puntičkářství: *Dár* je sice častý pojem v názvech arabských vesnic, znamená *sidlo* (a tudíž to tak trochu láká), ovšem *Dejr* v názvu arabských vesnic odvozuje na úplně jiný význam, totiž *klášter* (je možné, že vesnice s *Dejr* v názvu byly nějakým způsobem postaveny na místech či kolem raných křesťanských klášterů či s těmito kláštery byly jinak symbolicky propojeny. Název *Dejr*, v lokálním dialektu často komolený do formy *Dér*, tedy už sám o sobě říká něco o jejich dávné historii - opět se tím oklikou dostáváme i k otázce arabských křesťanů...). Mnohé ustálené místopisné pojmy by pak klidně bylo možné uvést v české verzi, jako kupříkladu Nazaret (nikoliv anglické "Nazareth", str. 31).

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE (celkový dojem z diplomové práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek apod.):

Na tuto práci jsem se opravdu velice těšil. O aktuálnosti a tématu není vzhledem k současné situaci sebemenších pochyb. Opravdu velmi pozitivně hodnotím snahu vydat se do náročného terénu a hovořit s lidmi o obtížných otázkách v obtížném období. Bohužel, široce nastaveným tématem si na sebe autorka upletla bič. Velmi silnou stránkou jsou "lokálně etnografické" postřehy z Dejr al-Asadu a v případě zájmu o pokračování práce autorce vřele doporučuji zaměřit se na lokální historii a etnografii této lokality, jakožto případové studie pro situaci muslimských Arabů v Izraeli, a naopak se prozatím nepouštět na tenký led generalizací. Jeden stupeň z hodnocení bohužel musím rovněž automaticky strhnout kvůli formální stránce práce, především kvůli gramatice, pravopisu a vyjadřování, které práci v aktuální verzi hodně ubližují.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ (jedna až tři):

1. Jestliže je neoddělitelnou složkou "arabství" islám, do jaké etnické skupiny patří arabští křesťané? Zkuste vyhledat a uvést alespoň jednu alternativní definici, která by brala tuto otázku v potaz.
2. Jaké praktické označení byste vy použila pro "izraelské Araby/Palestince v Izraeli/arabské Izraelce" ...
3. Co říkáte na varování izraelských bezpečnostních analytiků, kteří se domnívají, že by třetí Intifáda mohla přijít právě zevnitř - od Arabů v Izraeli?

6. NAVRHOVANÁ ZNÁMKA

(výborně, velmi dobře, dobře, nedoporučuji k obhajobě):

DOBŘE

Datum: 2. srpna 2014

Podpis:

Pozn.: Při nedostatku místa použijte příložený list.